

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2017

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(25-26 квітня 2017 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 3

Редакційна колегія: **А. Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); **С. В. Руденко**, д-р філос. наук, доц. (заст. голови); **Р. Сапелько**, д-р філос. наук, проф. (**Roman Sapeńko**, Dr.hab. Prof., University of Zielona Góra, Poland); **В. А. Бугров**, канд. філос. наук, проф.; **Т. П. Кононеко**, д-р філос. наук, проф.; **І. С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **Д. В. Неліпа**, д-р політ. наук, доц.; **М. І. Обушний**, д-р політ. наук, проф.; **С.М. Оксамитна**, д-р соціол. наук, проф.(НАУКМА); **В. І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А. О. Приятельчук**, канд. філос. наук, проф.; **М. Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **М.Л.Ткачук**, д-р філос. наук, проф. (НАУКМА); **Є. А. Харьковченко**, д-р філос. наук, проф.; **І. В. Хоменко**, д-р філос. наук, проф.; **В. Ф. Цвих**, д-р політ. наук, проф.; **Л. О. Шашкова**, д-р філос. наук, проф.; **П. П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.; **Я. А. Соболевський**, канд. філос. наук (відп. секр.); **В. Е. Туренко**, канд. філос. наук.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 7 від 27 березня 2017 року)*

"Дні науки філософського факультету – 2017", Міжн. наук. конф. (2017 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2017", 25-26 квіт. 2017 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2017. – Ч. 3. – 300 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2017

ДЖОРДЖ САНТАЯНА ПРО ПОХОДЖЕННЯ СУСПІЛЬСТВА

Завдяки опублікованій в 1905-1906 роках п'ятитомній праці "Життя розуму або етапи людського прогресу" (*The Life of Reason: Or, The Phases of Human Progress*), яку можна порівняти за своїм задумом та масштабом із "Феноменологією духу" Гегеля, Джордж Сантаяна став головною фігурою в філософії нового століття. У цій роботі Сантаяна простежив "життя розуму" з моменту появи індивідуальної свідомості до її об'єктивації у феноменах суспільного життя.

Філософ починає розгляд суспільства з моменту його зародження і показує, яким чином соціальна організація з'явилася з надр органічної природи, як людство пройшло довгий шлях до цивілізації від примітивних спільнот до складних соціальних утворень, і яку роль зіграв розум в процесі створення та розвитку культури.

У якості відправної точки для реконструкції історії цивілізації Сантаяна вибирає феномен статевої любові. На прикладі трансформації почуття любові з простого, можливо, найсильнішого природного інстинкту в інтелектуальну любов до ідеалу він показує, як інстинкти та вимоги природи, зберігаючись і не втрачаючи своєї споконвічної значимості, приборкуються розумом. Тваринний інстинкт розмноження, статевий потяг та відтворення потомства – найважливіші природні імпульси та найпростіша форма любові.

У своєму природному стані суспільство забезпечує умови для здійснення "тваринної любові" – відтворення потомства через інститут сім'ї. Виникнувши через необхідність вирощувати дітей, які протягом тривалого часу потребують батьківської опіки, сім'я зажадала спільного проживання, ведення господарства та спільної власності. Поступово, в силу необхідності, виникли виробництво, торгівля, збройні сили та державне управління.

Дана реконструкція походження сім'ї, власності та держави не оригінальна, але досконала за формою художнього викладу. Набагато більш глибокий та предметний аналіз цього питання представлений в роботі Ф. Енгельса 1884 року "Походження сім'ї, приватної власності та держави в зв'язку з дослідженнями Льюїса Г. Моргана". Подібні концепції висувалися з середини XIX століття етнографами, істориками, соціологами, такими як Л.Г. Морган, Е. Тейлор, Дж. Фрезер, які шукали загальні закономірності розвитку культури і суспільства, відстоювали ідеї прогресу та закономірності в історії. Свідчень знайомства Сантаяни з роботою Ф. Енгельса, не знайдено. Зате відомо його захоплення соціалдарвіністськими ідеями Г. Спенсера, який в 1852 році, за сім років до публікації "Походження видів" Ч. Дарвіна, написав статтю "Гіпотеза розвитку" (*The Development Hypothesis*), в якій виклав ідею еволюції. Спенсер визнавав природний відбір в якості одного з факторів еволюції

та сформулював принцип "виживання найбільш пристосованих". Виходячи з позитивістського принципу пізнаваності тільки явищ, у своїй пізній праці "Описова соціологія" (Descriptive Sociology) (1873-1881) він інтерпретував історичні факти та описував етапи еволюції.

Власне той самий метод вибрав і Сантаяна. Як і Спенсер, він вважав основною рушійною силою біологічної та соціальної еволюції боротьбу за виживання, в якій перемагають найбільш пристосовані види тварин та людські спільноти. Процес виникнення влади в житті громади він порівнював з природним домінуванням в зграї тварин найсильніших і "розумних" особин, які виконують функції ватажків та захисників. Сильні і відважні первісні люди ставали воїнами-захисниками, потім вождями племен та правителями народів. Спенсер проводив аналогію між суспільством та біологічним організмом. Суспільство як і організм розвивається від найпростішого до сучасного "багатошарового" завдяки вдосконаленню процесу розподілу праці, який з'являється завдяки сім'ї. Традиційна патріархальна сім'я для Сантаяни була "одним із шедеврів природи" та зразком ідеального державного устрою. Природний розподіл праці та обов'язки в родині не передбачають рівноправності. Але, незважаючи на це, в хорошій сім'ї всі щасливі. Так само і в ідеальній державі немає рівності між соціальними верствами та класів, але є громадська гармонія. Як і в сім'ї виникають відносини, які слугують прототипом громадських, так, на думку Сантаяни, і в природному первісному суспільстві дозрівають передумови для формування ліберального суспільства. Ступінь досконалості ліберального суспільства вимірюється повнотою дружніх відносин. Дружба зароджується, як правило, в дитинстві з товариських відносин та спільних занять. Потяг один до одного живить дружбу, але її сутність – духовна спільність. Дружба не переслідує безпосередньої матеріальної вигоди; друзі поділяють спільні ідеали.

Суспільство стає вільним тоді, коли в ньому починають домінувати відносини, вільні від матеріальної залежності та примусу. Ця думка – центральна в спекуляціях Сантаяни з суспільно-політичної тематики. У ній міститься його ідеал людини та суспільства, вільного від духу меркантильності, прагнення наживи та маніакального переслідування вигоди у всьому і всюди.

Реаліст Сантаяна справедливо вважав, що ніяка досягнута суспільством ступінь свободи не зробить його ідеальним, оскільки ідеал це тільки символ, ідея, мрія. Навіть якщо більшість людей в суспільстві буде розділяти спільні ідеали або прагнути до одних і тих самих ідеальних об'єктів, саме суспільство від цього не стане ідеальним.

Але в ліберальному суспільстві можливо ідеальне співтовариство ідей: "Релігія, мистецтво і наука – ось ті головні царини, в яких виявлено ідеальне товариство" [Santayana G. The Reason in Common Sense // The Philosophy of Santayana. Ed. By I.Edman. N. Y. : Scribner's, 1936. – P 143]. Наука допомагає активно адаптуватися та пристосовуватися до навколишнього середовища, а релігія – морально компенсувати невдачі та провали, нездійснені очікування та мрії. Мистецтво створює твори, які слугу-

ють прикрасою та цінні самі по собі. Воно естетично облагороджує і інші предмети, які мають практичне призначення. Взяті всі разом, релігія, мистецтво і наука спроможні облаштувати життя так, щоб людина відчувала себе щасливою. Подібно до того, як людина є мірилом добра і зла, так мірилом прогресу суспільства Сантаяна робить просте людське щастя.

Л. М. Федорів, викл., НУ"ЛП", Львів
lubomyr190283@ukr.net

"ПОСТЛЮДИНА" ТА СПОСОБИ ЇЇ КОНСТРУЮВАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тривалий час техніка не привертала особливої уваги філософії. Як і природа та будь-які знаряддя праці, вона розглядалась як ціннісно-нейтральна. Немає сенсу говорити про техніку, треба говорити про людину, яка нею користується. Техніка, як і культура – наслідки необхідності виживати за умов біологічної непристосованості до природного відбору. За допомогою техніки людина долає природну зумовленість, розширює власні межі. А.Гелен навіть визначає її як *"сукупність об'єктивованих людських органів"*. Техніка має компенсувати нестачу певних властивостей чи органів, зміцнює їх та полегшує навантаження. Однак, ядерна бомба вже не може розглядатись як проста заміна ікл і кігтів.

З середини ХХ століття технології змінюються якісно та кількісно. Продовжує розширюватись штучне середовище, в якому живе людина. Більше того, сама людина потрапляє до об'єктів техніки, спрямовує свою майстерність на саму себе. Техніка змінює не тільки світогляд – вона змінює саму людину. На авансцену виходить *"постлюдина"* – гіпотетичний образ майбутньої людини, яка відмовляється від звичного людського образу у результаті впровадження передових технологій.

Наприкінці минулого століття говорили про те, що можливі два основні способи створення *"нової"* людини. По-перше, це **біологічні винаходи та генні маніпуляції**. Своєрідною квінтесенцією таких намагань постає *"трансгуманізм"* – термін, який був запроваджений у 1957 р. британським вченим Дж. Хакслі і позначає світогляд, що визначає можливість і бажаність фундаментальних змін у становищі людини за допомогою новітніх технологій. Основна мета *"трансгуманістів"* полягає у спробі ліквідувати страждання, старіння і навіть смерть людини, посилити її фізичні та розумові можливості.

По-друге, це **створення технічних засобів**, які частково відтворюватимуть інтелектуальні здібності людини аж до створення технології, яка була б абсолютно подібна до неї, але не мала б самосвідомості. Проблема штучного інтелекту повертає до метафізичного питання: *КОГО і(-чи) ЩО ми вважаємо людиною?* Тут на сцену і виходить наукова фантастика, яка відбиває одночасно захоплення і страх людини перед справою рук своїх.

Самарський А. Ю. ДЕКІЛЬКА ЗАУВАЖЕНЬ ДО МЕТОДОЛОГІЇ КРИТИКИ ТЕХНОКРАТИЗМУ	89
Скалацька О. В. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЙ МОДИ.....	91
Скорік В. А. ПОНЯТТЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	93
Слюсар В. М. МАГІЧНЕ ТА РИТУАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВІ "БОЖЕСТВЕННОГО" НАСИЛЛЯ	96
Соболь Т. В. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ.....	98
Стаселько К. И. СОЦІОЛОГІЯ ЛІТЕРАТУРИ ПЬЕРА БУРДЬЕ	100
Супрун А. Г. ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ФЕНОМЕНУ ІННОВАЦІЙНОСТІ	102
Тесленко А. В. ІНСТИТУТ СІМ'Ї В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	103
Тимошенко О. Т. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТЕОРІЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ Д. БЛУРА.....	105
Толстов І. В. ДЖОРДЖ САНТАЯНА ПРО ПОХОДЖЕННЯ СУСПІЛЬСТВА.....	108
Федорів Л. М. "ПОСТЛЮДИНА" ТА СПОСОБИ ЇЇ КОНСТРУЮВАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	110
Халімовська І. В. ТУРИЗМ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	111
Харченко Я., Данилова Т.В. ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-СТАДІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ СУСПІЛЬСТВА.....	114
Хом'як Н. О. МІСТО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР БУТТЯ ЛЮДИНИ	116
Чаус А. Д. ОСОБИСТІТЬ В СИТУАЦІЇ ПОСТМОДЕРНУ.....	119

Наукове видання

ДНІ НАУКИ
ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2017

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

(25-26 квітня 2017 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 3

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 17,5. Наклад 160. Зам. № 217-8110.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Фл17.
Підписано до друку 30.03.17

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
б-р Т. Шевченка, 14, 01601, м. Київ
☎ (044) 239 32 22; (044) 239 31 72; тел./факс (044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.kiev.ua
[http: vpc.univ.kiev.ua](http://vpc.univ.kiev.ua)
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02